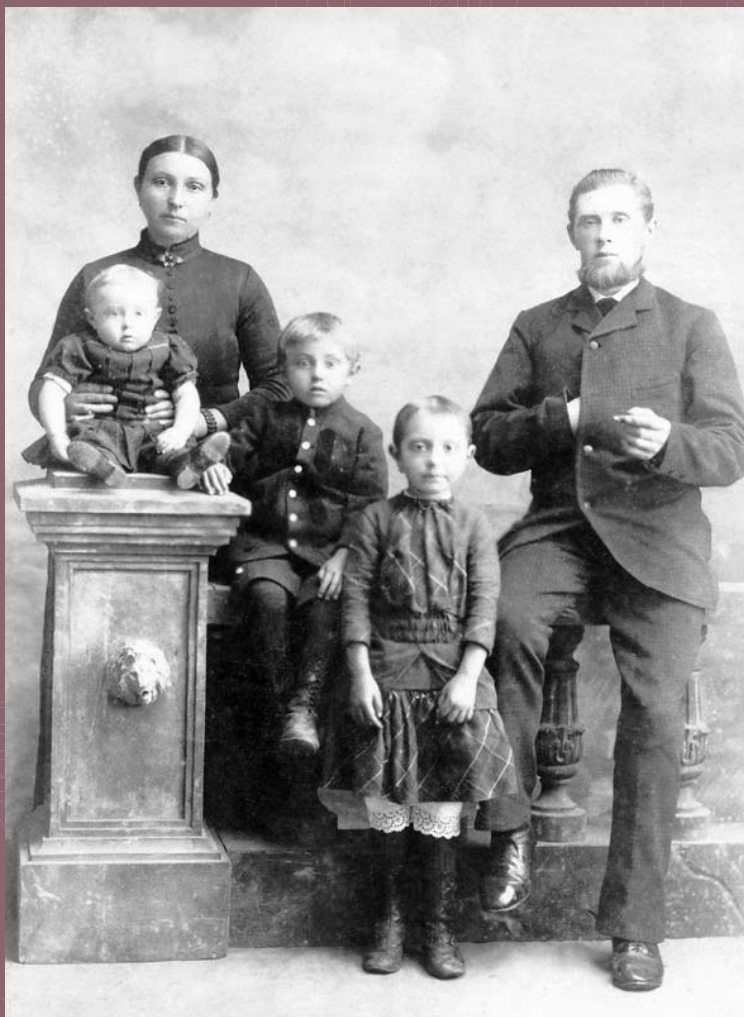

de Zelfzwichter

2009 / 4

Het Speltproject in Pieterburen
Molenaars van *De Zwaluw* in Valom
23.000 jaar malen en molens

de Zelfzwichter

Jaargang 13, no. 4

december 2009

ISSN 1877-7732

Losse nummers: 4 euro plus porto

De Zelfzwichter is het kwartaalblad van
HET GRONINGER MOLENHUIS.
Het blad verschijnt in de maanden maart,
juni, oktober en december.
Donateurs van de Stichting Het Groninger
Molenhuis ontvangen het blad automatisch.

DONATIES

Minimaal 16 euro per jaar

Het Groninger Molenhuis
Lopende Diep 8, 9712 NW Groningen
(050) 313 00 52 of 312 16 94
info@groningermolenhuis.nl
www.groningermolenhuis.nl
Postbanknummer: 1219317

REDACTIE

J.C. van Driel, H.A. Hachmer,
J.J. Harmsma, T. Heyne, T.A. Pol
redactie@groningermolenhuis.nl

De redactie behoudt zich het recht voor
ingezonden artikelen in te korten en/of
aan te passen. Overname van artikelen is
eerst na overleg met de uitgever toegestaan.

<i>Vormgevingsconcept</i>	Dineke Buist
<i>Opmaak</i>	Bert Holtkamp
<i>Drukwerk</i>	Tienkamp en Verhey
<i>Oplage</i>	700 exemplaren
<i>Sluitingsdatum</i>	
<i>kopij 2010/1</i>	8 februari 2010

OMSLAG-thema 2009: Groninger molenaarsfamilies

Het gezin Boddé-Knol omstreeks 1890, v.l.n.r. Albert, Aaltje,
Edze, Grietje en Hendrik Boddé.
(Foto: collectie W. Spaak)

Achtergrond: Doorsnede molen de Leeuw in Zeerijp
AutoCAD-tekening A. Wieringa, Loppersum

- 3 Korenmolen Joeswert en het Groninger
speltproject
 - 6 Gezocht: Biotoopmedewerker
 - 7 Molenaars van de molen De Zwaluw in de
buurtschap Valom in de Uithuizer polder
 - 11 Boekennieuws
 - 12 Molenhoutsnede: Ten years ago in Drenthe
 - 14 Recepten met spelt
 - 17 Ander molennieuws
 - 19 Molenonderhoud
 - 23 Agenda
 - 23 Gezocht: Regiocoördinator Groninger
Molendag
 - 23 Correcties
- Voorpagina's 2009: Een oude molenaarsfamilie
Achterpagina's 2009: Een nieuwe molenaar /
molenmaker

De redactie van *de Zelfzwichter* sluit zich aan bij het
voor 2009 uitgeroepen *Jaar van de Tradities*.
(www.hetjaarvandetraditie.nl en www.traditie.nl)

Wegens ruimtegebrek niet geplaatste kopij en extra
afbeeldingen zullen worden ondergebracht op
www.groningermolenhuis.nl
(menu *MOLENHUIS* => rubriek *de zelfzwichter extra*)

Het Groninger Molenarchief is gevestigd
in het Groninger Molenhuis
Lopende Diep 8, 9712 NW Groningen
(050) 313 00 52 (geopend op dinsdag)
molenarchief@groningermolenhuis.nl

DE DELLEN, NIEUW-SCHEEMDA
GRONINGER MOLENARCHIEF

Zelfzwichter

Een wieksysteem met kleppen die automatisch
openen en sluiten afhankelijk van de wisselende
windkracht. Eén van de verbeteringen ten
opzichte van de oudhollandse zeilwieken.

Korenmolen Joeswert en het Groninger Speltproject

Het *Speltproject Pieterburen en Omstreken* bestaat 13 jaar en is daarmee het oudste Speltproject van Nederland. Het is uitgegroeid tot een veelzijdig project: een 'paraplu' van agrarisch-economische, culturele, cultuurhistorische en toeristisch-educatieve activiteiten. De successtory van het project startte officieel in 1997, nadat eind 1996 de eerste spelt (een wintergraan) was ingezaaid. Het project begon met twee akkerbouwers, een molenaar, een bakker en een bierbrouwer als onderdeel van het *Leefbaarheidsplan Pieterburen 2010* van de Vereniging Dorpsbelangen. Innovatie en vernieuwing, meerwaarde voor de streek, duurzaamheid en samenwerking waren voorwaarden om een *Leader*-subsidie te kunnen verkrijgen (Europees geld). Dichter bij huis was het doel boeren en burgers dichter bij elkaar brengen in een win-win-situatie en het zeer oude en gezonde graan spelt onder de aandacht brengen.

Op 1 september 1997 - de eerste oogst was net binnen - arriveerden al de eerste delegaties uit Brussel (Europees Parlement), Den Haag (Tweede Kamer), Groningen (Provincie) en Leens (de gemeente De Marne). Men wilde weten wat er zoal met het Europese geld gebeurde. Vele werkbezoeken aan het project volgden. Het waren politieke partijen, zowel landelijk als provinciaal, de Landbouwuniversiteit Wageningen en buitenlandse delegaties. We waren jarenlang hét voorbeeldproject van de Provincie Groningen.

De molen Joeswert is eigendom van de Molenstichting Winsum. Het is een typisch Groninger stellingkoren-

molen; in 1855 gebouwd en in 1904 van zelfzwichting voorzien. Molenaar Rolf Wassens werkt vanaf 1980 op deze molen en hij is vanaf het begin betrokken bij het Speltproject. Hij is de belangrijkste schakel in de keten, zorgt voor het pellen en het malen van de spelt en distribueert de benodigde producten naar alle betrokken partijen: de bakker, de bierbrouwer, de distilleerder en de stoffeerder.

Rolf Wassens is een ambachtelijk beroeps-meestermolenaar. Hij is één van de weinige molenaars die met natuursteen werkt. Hij werkt zeer professioneel en levert hoogwaardige producten. Hij besteedt veel aandacht aan de bewerking van de grondstoffen. Om de kwaliteit optimaal te houden maalt hij in één keer (een meelfabriek heeft hier meer dan tien gangen voor nodig). Hoe minder bewerkingen, hoe meer smaak er over blijft. Dat vergt iedere keer opnieuw een perfecte afstelling van de molen. Hij werkt met (veelal biologische) producten uit de regio en levert verschillende smaakvolle soorten meel aan uiteenlopende afnemers. Wassens is in 2007 genomineerd voor de landelijke titel *Held van de Smaak*. Uit 29 kandidaten heeft een vakjury acht finalisten gekozen, waaronder de molenaar van Joeswert. Hij werd uiteindelijk vierde. Een *Held van de Smaak* is iemand die zich verdienstelijk maakt op het gebied van *smaak en smaakbeleving* door zelf op ambachtelijke wijze bijzondere en lekkere producten te maken - iemand die hart heeft voor de producten uit de regio en met een enorme dosis vakmanschap. Hij is een ambassadeur van de échte smaak.

Meer prijzen voor speltproducten

Drie jaar achtereen zit er een ondernemer met speltproducten in de landelijke finale van de verkiezing Held van de Smaak. Na Rolf in 2007 werd vorig jaar de speltbakker Dick Peters uitverkozen als Held van de Smaak van de provincie Groningen. Binnen het project noemen we hem Held van de Spelt. In 2009 is de brouwer van het speltbier nog een trapje hoger geëindigd, hij verwierf de landelijke titel!

Spelt

Spelt (Latijnse naam: *Triticum spelta*) behoort tot de oudste (± 6000 jaar oud) en beste graansoorten die de mensheid kent. Het verbouwen van spelt kende al in de late Steentijd (± 2500 v. Chr.) een grote bloei. Spelt wordt genoemd in de bijbelboeken van het Oude Testament: Exodus 9:32, Jesaja 28:25 en Ezechiël 4:9. Het woord *spel**ta* komt ook voor in het Edict (vorstelijke verordening) van de Romeinse keizer Diocletianus, een geschreven tekst uit het jaar 301. De oudst bekende speltvindplaatsen van Europa zijn: Zuid-Duitsland, Zwitserland, Zweden en Denemarken.

Spelt is een wintergraan, het heeft in de winter kou nodig om een goede aar te maken. Hij kan ook op arme grond worden verbouwd. In de oervorm is hij uiteraard biologisch, krijgt natuurlijke mest en het onkruid wordt mechanisch bestreden. Het is een sterk gewas en het kan moeilijke omstandigheden verdragen. Spelt is niet ziektegevoelig. De korrels zitten twee aan twee aan de aar en zijn ingepakt in een stevige omhulling. Zo wordt hij ook gezaaid. De korrel heeft dus bescherming tot hij boven komt. De aar hangt naar beneden zodat het regenwater er langs loopt en niet erin. De halm en de aren zijn na rijping roodachtig. Spelt is op de achtergrond geraakt in de tweede helft van de achttiende eeuw door ten eerste het opbrengstverlies (dik zaaizaad, relatief lage opbrengst en daarnaast het gewichtsverlies van de doppen), ten tweede door de extra bewerking: het pellen (twee gangen op de molen, dus duurder). Een derde reden ligt in de veredeling van tarwerassen met veel hogere opbrengsten.

Speltconsumptie

Spelt is erg gezond. Hij wordt beter verdragen dan alle andere granen en is licht verteerbaar. Spelt staat bovenaan de lijst van voedingsmiddelen die de natuurlijke weerstand van het lichaam tegen infecties verhogen en het immuunsysteem stimuleren, mits het oergraan is. Spelt bevat meer proteïnes, vetten, ruwe vezels, vitamines, sporenelementen en mineralen dan tarwe. De gehele dagelijkse behoefte aan proteïne kan gedekt worden door de speltproteïnen. Daarnaast bevat spelt speciale koolhydraten die een beslissende rol spelen in de bloedstolling en die het immuunsysteem van het lichaam stimuleren.

HET WONDERVOEDSEL SPELT

Dokter Wighard Strehlow

Het Speltproject in Pieterburen levert het biologische oergraan *Oberkulmer Rotkorn* (100% spelt), oorspronkelijk uit Duitsland. Deze spelt is te gebruiken voor de *Hildegardische geneeskunst*. Mensen met bijvoorbeeld eczeem of darmklachten hebben vaak baat bij speltbrood of andere speltproducten. Er zitten wél gluten in, dus spelt is niet geschikt bij een ernstige glutenallergie. Spelt is heel goed verdraagbaar bij een tarwe-allergie.

Hildegard van Bingen

De Duitse benedictines Hildegard van Bingen leefde in de twaalfde eeuw (1098-1179). Deze abdis was een geniale, zeer veelzijdige vrouw: mystica, schrijfster van brieven, gedichten en liederen. Ze kreeg haar leven lang visioenen vooral over geestelijke dingen, maar ook beschreef ze naast de (geneeskundige) kruiden als eerste en enige de geneeskracht van voedingsmiddelen. Hildegard wijst de geneeskrachten aan die in de natuur voor de mens verborgen, maar eigenlijk voor het oprapen liggen en geeft aanwijzingen voor een totale verzorging van de mens. In haar ogen is het belangrijkste graangewas het heilzame oergraan spelt. Negen eeuwen geleden schreef ze dat spelt in feite alles bevat wat de mens nodig heeft om te leven. "*Spelt maakt gezond bloed, geeft een rein gemoed en de gave van blijheid.*" Hildegards informatie over spelt is

een waardevolle bijdrage op het gebied van de voeding en hedendaagse voedingsdeskundigen bevestigen dat.

Een tweetal weekeinden in 1998 en 2009 over Hildegard van Bingen en spelt vormden een bijdrage aan de cultuuropoot van het Speltproject.

De laatste jaren is spelt weer in opmars, met name op de gezondheidsvoedingsmarkt. De heilzame werking en de gunstige eigenschappen op het gebied van de geweldige smaak, voedingswaarde, bakkwaliteit en de geneeskrachtige effecten.

Het Speltproject anno 2009

Bij het Speltproject zijn nu de volgende producenten en producten betrokken:

Biologisch akkerbouwer Ale Havenga onder Pieterburen verbouwt het speltgraan.

De professionele meestermolenaar Rolf Wassens van de Molen Joeswert te Feerwerd maakt er volkorenspelmeel, -bloem, -pannenkoekmeel en -broodbakmix van. Ambachtelijk warme bakker Dick Peters te Leens bakt speltbrood en -bolletjes, speltrouwboterkoekjes, Groninger Speltkoek met noten en rozijnen (specialiteit), speltappelgebak en in de Sinterklaastijd spelt-speculaasjes.

Distilleerderij Jaros Janssens stookt exclusieve *Echte Speltjenever*, op traditioneel ambachtelijke wijze.

De Friese bierbrouwerij Us Heit te Bolsward brouwt *Het Echte Speltbier*, speciaalbier. Brouwmeester is Aart van der Linde. Ook het bier wordt in deze betrekkelijk kleine brouwerij op ambachtelijke wijze bereid.

Een stoffeerder die (hoofd)kussens vult met de doppen die overblijven na het pellen van de spelt. Mensen met hoofdpijn, schouder- en rugklachten kunnen er baat bij hebben.

De meeste spelt-streekproducten hebben het nieuwe Groninger keurmerk verkregen.

Het keurmerk *Gegarandeerd Groningen*

De provincie Groningen heeft een eigen keurmerk voor streekproducten: levensmiddelen, gebruiksvoorwerpen, (toeristische) diensten, kunst en menu's voor zover deze voldoen aan de door het bestuur van de Stichting Keurmerk Streekproducten Groningen vastgestelde criteria. Een onafhankelijk controleur keurt, toetst aan de criteria en beoordeelt of de producten het keurmerk verdienen. Het nieuwe keurmerk staat voor Echte Groninger Kwaliteitsproducten.

Levensmiddelen met dit keurmerk bestaan voor het grootste deel uit Groninger ingrediënten die zijn verbouwd door Groninger ondernemers. Het bewerken en verwerken vindt, indien mogelijk, ook plaats in de provincie Groningen. Gegarandeerd Groningen betekent smaak, versheid, kwaliteit en korte lijnen met de leverancier of producent.

Gebruiksvoorwerpen zijn bijvoorbeeld Groninger kwartetten en het spel *Neuten Schaiten*.

Toeristische diensten omvatten verschillende arrangementen.

Onder **Kunst** vallen de in Zeerijp vervaardigde gouden en zilveren *Mollebonen*) en Groninger boeken en cd's. Een Grunneger Molleboon is een gepoft boontje, een lekkernij. Het is ook de bijnaam voor Stadgers, de inwoners van de stad Groningen. Voor meer informatie over de Stichting Keurmerk Streekproducten Groningen, zie:
www.streekproductengroningen.nl

De Landloop

Al tien jaar lang staat de Landloop model voor een agrarische / toeristische / educatieve en cultuurhistorische wandeling langs boerenland. Op 9 juli 1999 werd de *Landloop* geopend door de *Stichting Spelt Pieterburen* e.o. De wandelroute werd Landloop gedoopt omdat de route over niet-gebaande paden voert, maar onder andere over maaipaden van het Waterschap en tractorpaden van vijf agrariërs. Het was toen een nieuw agro-toeristisch product en een unieke mogelijkheid, zeker in die tijd, om als gast van de landbouwers het land te betreden.

Onderweg krijgt u informatie over de landbouwgewassen langs de route (bijvoorbeeld spelt, tarwe, gerst, aardappelen, bieten en koolzaad) en de ontstaansgeschiedenis van het Marnelandschap, één van de oudste cultuurlandschappen van West-Europa.

De route voert langs oude en nieuwe dijken, oud binnendijksland, een dobbe, een kolk, de kwelders, het Wad en een stuw uit 1872. Ook is er een kerkenpad in de route opgenomen. De informatieborden zijn kunstobjecten, gemaakt door twee leden van de *Coöperatieve Vereniging van Beeldende Kunstenaars Andorra* te Pieterburen.

De uitdagende, zeer leerzame wandeling is geschikt voor jong en oud (duur ongeveer 2 uur), maar kan worden afgekort (let op uw schoeisel!). De wandeling begint naast Boerderijcamping *Klein Deikum*, Wierhuis-terweg 63 in het buurtschap 't Houweel, even buiten Pieterburen. Er is daar parkeergelegenheid.

Honden mogen niet mee - ook niet aangelijnd - in verband met verstoring en besmetting.

Het mag gezegd:

Na 13 jaar is het oergraan spelt een begrip geworden, in Groningen en daarbuiten!

Hanny Hiddema is coördinator van het Speltproject Pieterburen
www.spelt-pieterburen.nl
Hoofdstraat 107, 9968 AC Pieterburen
tel / fax: (0595) 528405
HannyHiddema@pieterburen.org

Zie ook:

www.oer-spelt.nl
www.speltwinkel.nl
www.restaurantspelt.nl (te Amsterdam)

Biotoopmedewerkers gezocht

In 2007 hebben Groninger Molenhuis en het Gilde van Vrijwillig Molenaars afdeling Groningen een onderzoek gedaan naar de molenbiotopen in onze provincie. Daaruit bleek dat er steeds vaker problemen zijn te verwachten door te hoog groeiende bomen. De

onderzoekers willen graag voor gevallen waar de situatie nu al slecht is dan wel waar op niet al te lange termijn verslechtering aan de orde zal komen, projecten starten om die biotopen te verbeteren. Hiervoor zoeken we enthousiaste vrijwilligers molenbiotoop die zich samen met de moleneigenaren en de vrijwillig molenaars willen inzetten voor de verbetering van de biotopen van Groninger molens.

Wij zoeken mensen:

- met goede communicatieve vaardigheden;
- met kennis van molenzaken;
- met ervaring op het gebied van ruimtelijke ordening die een goed gevoel hebben voor de lokale samenleving rond molens.

Wij bieden:

- een vrijwilligersfunctie binnen een enthousiast team;
- vrijwilligersvergoeding en reiskostenvergoeding;
- begeleiding met mogelijkheid tot scholing.

Voor nadere informatie kunt u terecht bij
Thomas Sleyfer (050-5348993),
Leen Duijm (050-5344883) en
Roeli Broekhuis (050-3130052).

Molenaars van de molen *De Zwaluw* in de buurtschap Valom in de Uithuizer polder

Ten noorden van Uithuizen ontstond in 1827, na de aanleg van de Noorderdijk, de Uithuizer polder. Tijdens de stormvloed van 1877 brak de dijk door en beschadigde onder andere enkele in aanbouw zijnde woningen ten zuiden van de Noorderdijk zodanig dat zij 'omvielen'. Het buurtschap werd hierna Valom genoemd en later is dat zelfs de officiële naam geworden.

De gemeenschap die zich daar vestigde breidde zich gestaag uit en zo werden er, naast boerenbedrijven, ook een polderschool en enige panden van 'neringdoenden' gebouwd. Eén daarvan werd de bakkerij van het echtpaar Boddé-Knol aan de Emmaweg. Hendrik Boddé, geboren 7 februari 1858 te Uithuizen, was op 19 januari 1884 gehuwd met Aaltje Knol, geboren 11 augustus 1865 te Aduarderzijl, gemeente Ezinge.

AFB. 1. HENDRIK BODDÉ

AFB.2. AALTJE KNOL

Groet uit Uithuizerpolder.

Uitgave K. SIKKEMA, bakker en molenaar.

Hendrik kocht in 1882 een perceel grond van ruim 7 are te Valom, waarop hij een huis met schuur liet bouwen. Op 2 mei van hetzelfde jaar richtte hij een verzoek aan 'Burgemeester en Wethouders en den Raad der gemeente Uithuizen', dat als volgt staat beschreven: "Kennisgeving, dat bij de vergadering van Burgemeester en Wethouders is ingekomen een verzoek van Hendrik Boddé, broodbakker, om eene bakkerij en stoom pel en koornmolen te mogen oprichten." Het verzoek wordt echter niet gehonoreerd. Enige jaren later, en wel op 28 juli 1886, is er in de 'Notulen van Burgemeester en Wethouders' van de gemeente Uithuizen te lezen: "Verzoek tot het bouwen eener koornmolen. De voorzitter zegt dat bij hem is ingekomen, een adres van H. Boddé alhier, om vergunning tot het oprichten van een wind-koornmolen in den Uithuizerpolder. Bij dat verzoek is overgelegd eene platte grondteekening in dubbel en eene omschrijving van de inrichting mede in dubbel."¹ Het verzoek wordt in behandeling genomen en op 22 september 1886 wordt een beslissing genomen, waarover het volgende is te lezen: "Oprichten koornmolen. Werd weder in behandeling genomen het verzoek van H. Boddé tot oprichting van een koornmolen door stoom gedreven. De voorzitter zegt dat nu er geene bezwaren tegen die oprichting bij dit collegie zijn ingebracht van hem de vergunning wel kan worden verleend. Welk voorstel zonder hoofdelijke stemming werd aangenomen."² In de hierna volgende omschrijving van het

besluit wordt echter twee maal uitdrukkelijk vermeld "vergunning tot het oprichten van eene koren molen door wind gedreven", alsmede "dat er geen vuur in de molen aanwezig mag zijn noch in kachels, noch in andere voorwerpen." Blijkbaar heeft Boddé het bedrijf vóór 1886 uitgeoefend met behulp van een locomobiel van 8 pk, want deze werd in 1887 te koop aangeboden.

De molen werd vervolgens op enige afstand ten noorden van de bakkerij gebouwd. Boddé vroeg daarna opnieuw een vergunning aan voor het installeren van een stoomketel. Uit de bronnen is op te maken dat hem hiervoor in eerste instantie toestemming werd verleend, maar dat dit later weer werd ingetrokken. In de 'Notulen van Burgemeester en Wethouders' van de gemeente Uithuizen van 12 januari 1887 is namelijk te lezen:

"Opheffing stoomketel. Werd gelezen eene missive van den heer Comm. des Kon. van den 8 dezer no. 10 (1 afd.) berichtende dat de aan H. Boddé alhier verleende vergunning tot oprichting van eene stoomketel is ingetrokken."³

De met riet gedekte achtkante koren- en pelmolen met een stellinghoogte van 20 voet (circa 6 meter), kreeg als naam *De Zwaluw*. Het gevlucht werd aanvankelijk Oud-Hollands uitgevoerd en de vlucht bedroeg 20 meter. Het achtkant was afkomstig van een afgebroken

▲ AFB. 4. DE MOLEN TE VALOM MET OUDHOLLANDS GEVLUCHT, EEN KORTE HOUTEN BINNENROEDE EN EEN IJZEREN AS. OPNAME OMSTREEKS 1920. (FOTO COLLECTIE B.D. POPPEN)

◀ AFB. 3. DE FOTO, EEN UITGAVE VAN BAKKER EN MOLENAAR SIKKEMA, TOONT HET MOLENAARSHUIS MET IN DE SCHUUR DE BAKKERIJ EN DE ERACHTER STAANDE MOLEN. DE FOTO IS GENOMEN OMSTREEKS 1909. (FOTO COLLECTIE B.D. POPPEN)

watermolen te Terwispe, bij Gorredijk.⁴ In de molen werden 2 koppels maalstenen en een paar pelstenen geplaatst. In de schuur voor de molen was de bakkerij ondergebracht.

Het bedrijf van Boddé floreerde en in het gezin werden vier kinderen geboren, drie jongens en een meisje. Maar Hendrik Boddé had meer plannen en ideeën en op 15 januari 1900 verkocht hij de molen, bakkerij en kruidenierswinkel voor fl. 9.450,00⁵ en vertrok met zijn gezin naar Groningen. Daar vestigde hij zich als bakker in het pand Steenhouderskade 3, met winkel en woonhuis, en liet achter het pand een bakkerij bouwen. Op 16 november 1931 overleed Hendrik, 73 jaar oud en zijn vrouw Aaltje overleed op 2 oktober 1944 in de leeftijd van 79 jaren. Hun zoon Edze zette het bedrijf niet alleen voort, maar richtte ook de brood, koek, beskuit en roggebroodfabriek "De Tijdgeest" op. Het pand was gelegen aan de A-weg te Groningen. Zoon Sijbrand opende in 1937 "Tearoom Indië" aan de Herestraat te Groningen.⁶

De nieuwe eigenaar van de molen en het bakkersbedrijf te Valom werd Dirk van der Laan (1859-1937), die op 18 april 1900 trouwde met Louwke Valk (geboren in 1861). Dirk was afkomstig van Baflo, waar hij het vak van bakker uitoefende.

In de jaarlijks aan de Commissaris van de Koningin in te zenden *Verslagen van de toestand der gemeente*, is over het jaar 1901, onder de rubriek *Nijverheid - Fabrieken* in de rubriek *Meelmalerij* dan ook de naam D. v d. Laan te lezen.

Ruim zeven jaar was hij bakker en molenaar te Valom, tot hij op 4 november 1907 het complex (bakkerij en molen) voor fl. 10.000,00 verkocht aan Klaas Sikkema (1884-1945).⁷ Twee jaar later, op 25 augustus 1909, trad Klaas in het huwelijk met Hendrikje Oosterhuis (1886-1980). Uit die periode stamt de prachtige, in opdracht van Sikkema uitgegeven ansichtkaart, waarop het

AFB. 6. DE ADVERTENTIE DIE OP 18 FEBRUARI 1950 IN DE OMMELANDER COURANT WERD GEPLAATST. (FOTO COLLECTIE B.D. POPPEN)

AFB. 5. OP DE FOTO IS DE ROEDE MET DE ZELFWICHTING VERWIJDERD.
(FOTO W. O. BAKKER, OPNAME 10 OKTOBER 1948)

molenaarshuis met de molen prominent in beeld zijn gebracht.

In later jaren brak een houten roede, welke door molenmaker Pieter Takens te Onderdendam werd vervangen door een roede uit Viervelaten. Dit was een geklonken ijzeren roede, met een goot aan de achterzijde van het fabrikaat Wieringa. Takens doorboorde de ijzeren as door de molen te laten draaien, een veel toegepaste werkwijze. De nieuwe roede werd voorzien van zelfzwichting. Voor de gehele operatie was Takens enige weken in de kost bij de molenaar.

In 1942 verkocht het echtpaar Sikkema de molen, de winkel en het bedrijf aan Jacob Start. Deze nam ook alle functies en beroepen over en was daardoor molenaar, bakker, kruidenier, caféhouder, handelaar in veevoerders, veehouder en varkensmester.

Op 12 februari 1943 brak de Wieringaroede, waarna Start verder maalde en pelde met één roede. In juli 1943 vloog een pelsteen uit elkaar en vernielde de zolders.

Voor de noodzakelijke reparaties kocht Start veel materiaal van de molen te Oudeschip, die in oktober 1943 voor afbraak werd verkocht. Met stellinghout werden de zolders hersteld en tevens werd een nieuwe pelsteen geïnstalleerd. Naar een nieuwe roede werd wel uitgekeken, doch werd uiteindelijk niet aangebracht, zodat de molen tot het voorjaar van 1948 bleef malen met één roe; van volledig herstel kwam het echter niet meer. Start vroeg op 7 mei 1949 een sloopvergunning aan, welke hem werd verleend. In februari 1950 werd de molen door de zonen van de oud molenaar Sikkema gesloopt.

De overgebleven potroede ging naar de bekende molenmaker G. ten Have in Vorden.⁸

Op 11 maart 1950 vond een publieke verkoop van het sloopmateriaal plaats en aan het eind van 1950 was de molen geheel verdween. Het markante voormalige molenaarshuis is echter nog steeds aanwezig.

Noten:

1. Gemeentearchief Uithuizen. *Boek van afgekondigde publicaties door den Burgemeester, beginnende den 11 Augustus 1877*, No. 20 Fabrieken.
2. GaU. Notulen van Burgemeester en Wethouders over 1886, II, pag. 113.
3. GaU. Notulen van Burgemeester en Wethouders over 1887, Ib, pag. 175.
4. RHC Groninger Archief, molenfiche nr. 138.
5. RHC GrA, toegang 95, inventarisnummer 132.
6. De familiefoto's voor dit artikel alsmede enige gegevens zijn welwillend beschikbaar gesteld door de heer W. Spaak te Veldhoven.
7. RHC GrA, toegang 95, inventarisnummer 141.
8. W.O. Bakker 'De koren- en pelmolen "De Zwaluw" te Valom', in: *De Zelfzwichter*, jrg. 12, nr. 46, juni 1987, pag. 30-32.

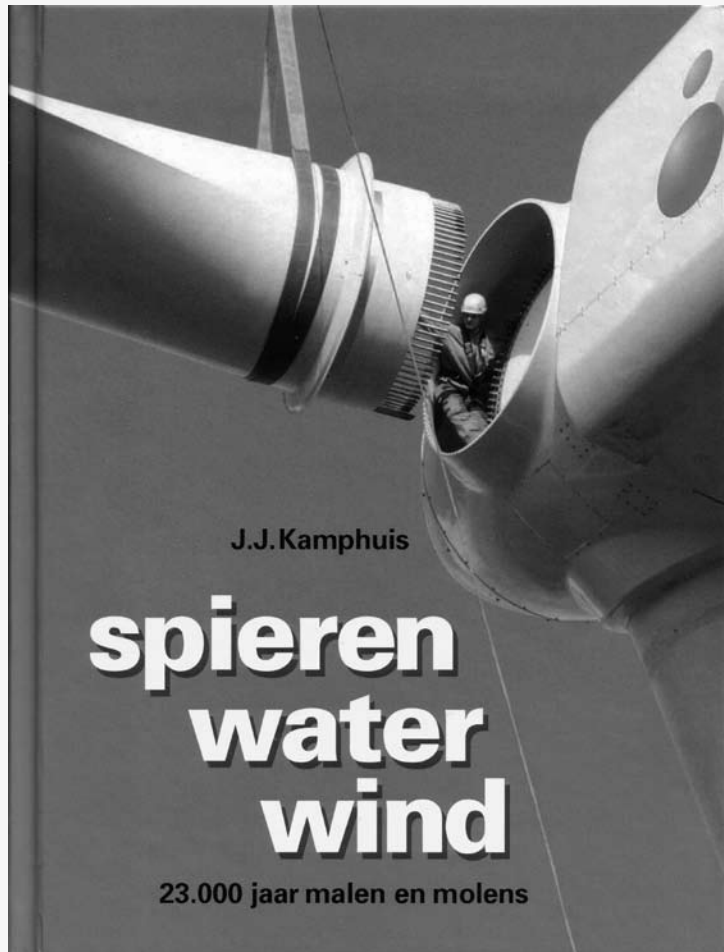
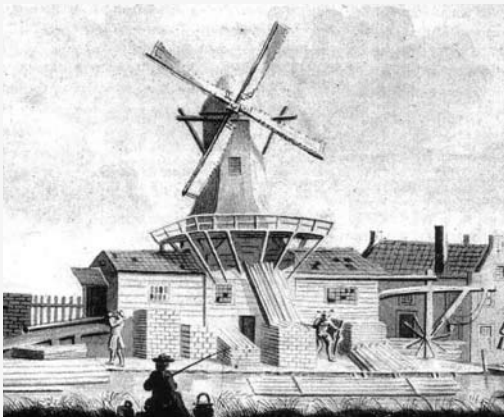
H.A. HACHMER

BOEKENNIEUWS

En toen plofte er met een klap iets op de deurmat, niet zo maar een boek, maar een pul van een boek, met op de omslag een moderne windmolen. Kamphuis heeft met het schrijven van dit boek een bijzondere prestatie geleverd. Hij neemt ons mee door de tijd en begint met allerlei vormen van malen en pletten. Ook ros- en tred- en karnmolens komen vluchtig aan bod.

De lezer krijgt in het boek een schat aan informatie voor de kiezer. Dit is de kracht van het boek, maar ook de zwakte. Het lijkt er op dat de auteur telkens in zijn achterhoofd had dit en dat moet ik niet vergeten. Hierdoor vlieg je als lezer/kijkervan de Achterhoek naar de Himalaya en weer terug naar Dover. Maar petje af voor de auteur. Duidelijk is, dat hij er veel tijd in heeft gestoken. Hij heeft bijeen gebracht waar je anders als lezer toch nog behoorlijk wat tijd voor moet investeren met Google. Dat heeft de auteur alvast voor ons gedaan. Dit blijkt uit de soms wat vage foto's met getrapte lijnen die van internet geplukt zijn, zoals de

WIE SPEURT, VINDT VREEMDE DINGEN:
LINKS/RECHTS GEVLUCHT
(UIT HET BESPROKEN BOEK)

molenschetsen van Leonardo da Vinci op pagina 193. Dit soort foto's kan men beter kleiner af drukken, maar over het algemeen is de kwaliteit van de afbeeldingen meer dan voldoende. Daarnaast heeft de auteur ook vele molens in het buitenland met eigen ogen aanschouwd en gefotografeerd.

Wie het boek voor 35 euro koopt, krijgt ook zeker waar voor het geld en het is daarom ook een leuk - niet wetenschappelijk - naslagwerk geworden voor een ieder die *uitgebreid* iets over molens wil weten.

J.J. Kamphuis, *Spieren water en wind, 23.000 jaar malen en molens*, Zaandam 2009, 392 pag (zwartwit). foto's, ill. € 35,- (+ porto)

Het boek is niet te koop in de reguliere boekhandel, maar verkrijgbaar op verschillende molenadressen (zie: www.industriemolens.nl) of rechtstreeks bij de auteur te bestellen (info@industriemolens.nl).

Ten years ago in Drenthe

Peter Petkov Lazarov

Net als de eerder dit jaar in *de Zelfzwichter* gepubliceerde prenten met een molen, is deze prent gemaakt door een lid van HOLT, de Vereniging van Noordelijke Hoogdrukkeners.

Zo'n tien jaar geleden vroeg een bedrijf in Groningen mij een prent te maken voor hun *public relations* - "Kenmerkend voor de regio" zeiden ze erbij. Op een dag in de herfst ging ik daarom met een vriend op stap langs dorpen in de omgeving van de stad Groningen. Onderweg maakte ik schetsen en foto's van velden, bossen en boerderijen.

Ik herinner me niet meer waar ik deze molen ontdekte – in de buurt van Elsloo was het, geloof ik. *) Het was laat in de middag en zijn silhouet domineerde op schilderachtige wijze de horizon. Voor de definitieve prent nam ik de vrijheid tot ingrepen in de compositie van het landschap, maar met handhaving van de prachtige lijn van de horizon.

Na voltooiing van de tekening moest ik de volgende stap zetten: het idee overbrengen in hout. Mijn

DE WACHTER TE ZUIDLAREN (26-8-1995)
FOTO: COLLECTIE GRONINGER MOLENARCHIEF (W.O. BAKKER)

techniek wordt tegenwoordig nauwelijks nog gebruikt: graveren in *kops hout* met burijnen die ook bruikbaar zijn voor werken met metalen. De keus uit langs hout of kops hout maakt een enorm verschil in de mogelijkheden tot verfijning en subtiële details en de rijke tonen van de afdruk. Om deze reden was de houtgravure de gangbare reproductietechniek in de hele 19e eeuw en ook nog in de eerste decennia van de 20e eeuw.

In onze digitale wereld is de houtgravure zeldzaam geworden; voor zover ik weet ben ik in Nederland nog de enige professionele houtgraveur. Dit klinkt dramatisch, maar het etiket 'zeldzaam' heeft ook voordelen. In de afgelopen jaren hebben Chinese kunstenaars en verzamelaars van prenten belangstelling gekregen voor het verzamelen van houtdrukken en voor kennis daarover. In hun eigen, zeer rijke geschiedenis van de

druktechniek komt de houtgravure niet voor (het is een Engelse 18e eeuwse uitvinding).

Eén ding is zeker: deze molenprent zal me vergezellen op mijn volgende reis naar China.

CV en portfolio: www.cbkgroningen.nl – (HOME => Voor kunstenaars => Kunstenaars zoeken)

*) Onmiskenbaar toont de houtsnede de olie- en korenmolen te Zuidlaren. Die staat weliswaar niet in de provincie Groningen, maar wel dicht in de buurt. De afbeelding door Lazarov werd al spoedig thuisgebracht door medewerkers van het Groninger Molenarchief.

H. HIDDEMA

Recepten met spelt

Speltbrood

Voor 2 speltbroden van ± 800 gram hebt u nodig:

1 kilogram **volkoren speltmeel**

0,7 liter water (lauwwarm 30 °C)

30 gram gist, 20 gram zout

20 gram honing of suiker (voor meer korstkleur; naar eigen smaak)

Het meel moet op kamertemperatuur zijn. Met lauwwarm water (30 °C) is het deegmengsel dan ongeveer 26 °C. Dat is een ideale temperatuur voor brooddeeg.

Meng alle ingrediënten goed door elkaar. Daarbij kunt u de suiker of honing achterwege laten. Als deze deegmassa voldoende gemengd is, kunt u hem op een houten tafel verder goed kneden (een half uur).

Strooi een beetje meel op de tafel om plakken te voorkomen. Goed kneden is het belangrijkste werk van het broodbakken. Is het deeg onvoldoende goed gekneet dan krijg je kruimelig en ongaar brood. Laat na het kneden het deeg een uur rusten. Dek het af met een natte doek of een stuk plastic. Verdeel het deeg in twee stukken. Druk het goed plat. Vouw het in de vorm van een envelop en rol het strak op. Rol het op lengte van de bakvorm. Zet de bakvorm ongeveer een uur weg op een tochtvrije plaats op kamertemperatuur en dek hem af met een natte doek.

Bak de broden in 50 minuten gaar in een voorverwarmde oven op 225 °C. Temper eventueel na enige tijd de oven als het brood te snel donker kleurt. Een gaar brood heeft minimaal 45 minuten baktijd nodig.

Tip: Gebruik kleine cakeblikken met steile wanden, dan krijg je hoge broden in plaats van platte.

Er is nu ook **speltbroodbakmix** op de markt, samengesteld door Rolf Wassens, de molenaar van het speltproject. Wel zo gemakkelijk! (Molen Joeswert, Mentaweg 3, 9892 TA Feerwerd.)

Basisrecept Gekookte Spelt van de volle korrel
(in plaats van aardappelen of rijst).

Was 250 gram spelt. Zet de spelt maximaal 24 uur in de week. Kook in het weekwater: 45-60 minuten op een laag pitje door laten koken of tot het graan zacht genoeg wordt bevonden. Voeg eventueel een beetje zout en ½ theelepel marjolein/koriander of basilicum toe.

Variaties:

Uien of knoflook meekoken of de korrels gaar koken in bouillon.

Voeg een roerbak toe van verse groenten, gare blokjes vlees, champignons, tomaat en paprika.

Ook lekker: gekookte spelt in een stoofpot met knolselderij, wortel, ui, knoflook en kerrie.

Er zijn vele variaties mogelijk en het is zeer heilzaam.

Speltkroketteren

500 gram gekookte spelt (heel of door de vleesmolen gedraaid)

250 gram magere kwark

2 eetlepels olie

½ theelepel zout

100 gram gemalen hazelnoten en een beetje nootmuskaat door elkaar roeren

Kleine kroketteren op een ingevette bakplaat leggen en in een voorverwarmde oven op stand 5 ongeveer 40 minuten bakken.

Aan alle kanten goudgeel bakken, kan ook in een pan met heet vet.

Eet smakelijk!

Naar windmolen

Joeswert

te Feerwerd voor:

- ✓ tarwemeel
- ✓ tarwebloem
- ✓ rijst
- ✓ gort
- ✓ pannenkoekmeel
- ✓ gemengd graan
- ✓ speltmeel, speltpannenkoekmeel, speltbroodmix
- ✓ oergraan: Oberkulmer Rotkorn
- ✓ en andere molenproducten
(ook voor zelfbakkers/-sters)

Vrijdag en zaterdag geopend van
13:30 - 17:30 uur

Molenaar Rolf Wassens

☎ 0594 62 15 45

rolfwassens@online.nl

Meer recepten vindt u in het boekje 'Bakken met Spelt' met *Verrassende recepten met speltmeel voor brood, gebak en hapjes*.

Spelt is even veelzijdig als tarwe, maar het heeft een beter bakresultaat. Dankzij het hoge glutengehalte en de goede welkwaliteit wordt elk brood of gebakje luchtig en licht verteerbaar.

Voorbeelden van de 29 recepten die in het boekje van

14 pagina's met kleurenfoto's

aan de orde komen zijn fitnessbroodjes, blini's met zalm, knapperige sinaasappelkoekjes of een appel-vanilletaart met crème fraîche.

Centrale Uitgeverij Deltas

Titel: Bakken met Spelt

Auteur: M. Hirano-Curtet / T. Berweger

ISBN: 9789044716795

Winkelprijs: € 16,95

Zie ook de internetadressen over spelt op pagina 6.

Postbus 72
5420 AB Gemert
tel 0492-364292
www.protekta.nl

 Protekta
Conserduc-Renofors

MET DIVERSE VESTIGINGEN IS PROTEKTA ACTIEF IN ALLE DELEN VAN NEDERLAND

Vanaf 1950 landelijk gespecialiseerd in:

Houtrestauratie

*Herstel van door houtrot aangetaste balkeinden etc.
op basis van de Bêta®-methode met toepassing
van kunstharsen.*

Houtconservering

*Bestrijding van houtworm, boktor en knaag-
kever. Behandelingen tegen zwam in hout en
muurwerk. Leverancier van producten.*

Protekta is ook gespecialiseerd in:

- duivenwering
- optrekkend vocht
- plaagdierbestrijding

OBM SPECIAAL VOOR MOLENAARS: meer dan Brandverzekeringen alleen

- ✓ Alle verzekeringen.
- ✓ Opgericht door molenaars.
- ✓ Werkzaam in t.w. vakgebied.
- ✓ Kennis en ervaring.
- ✓ Maatwerk.
- ✓ Eén aanspreekpunt.

De Onderlinge Brandwaarborg Maatschappij Speciaal voor

Molenaars is een verzekeringsmaatschappij die in 1873 is

opgericht voor en door molenaars. Daarmee zijn we een van
de oudste brandverzekeringsmaatschappijen in Nederland die
in uw vakgebied werkzaam is.

Heden ten dage is de OBM Speciaal voor Molenaars een

moderne maatschappij, die zich hoofdzakelijk toelgt op het

veevoederbedrijf. Met alle kennis en ervaring in huis, ook waar

het om andere verzekeringen gaat. Denkt u bijvoorbeeld eens

aan complexe zaken als employée benefits, belangrijk voor

werknemer én werkgever. De OBM Speciaal voor Molenaars

weet er alles van. Maatwerk onder één dak.

Bel ons voor een vrijblijvende afspraak. We weten exact waar u over praat.

OBM
Speciaal voor Molenaars
Een volledige dekking sinds 1873

Assurantiekantoor van 1887, H.M. Scheffer, Singel 19, 7411 HV Deventer,
e-mail: info@scheffer.nl, telefoon: 0570-612353, fax: 0570-611529

BAKKER
de Rappe
Schoenlapper

A-Kerkhof 33
9712 BC Groningen
Telefoon: (050) 312 08 07

 DUNNING
MOLENBOUW
ONDERHOUD • RESTAURATIE
Provincialeweg 28 • Adorp • 050-3061221
info@dunning-molenbouw.nl
fax: 0598-450013
06-51856323

www.dunning-molenbouw.nl

ANDER MOLENNIEUWS

LED-verlichting

Geheel in de trend van energiebesparing zijn op molen De Fortuin te Noordhorn in de lichtsnoeren op de wieken de gloeilampen (25 watt) vervangen door led-lampen (1 watt). Bij 65 dagen van 10 uur branden scheelt dat zo'n 5000 kWh oftewel € 1000. Daar komt nog bij dat de lampjes veel minder gevoelig zijn voor het slingeren in de wind.

Restauratie Amerikaanse windmotor in Kolham

De provincie Groningen steekt 10.000 euro in de restauratie in Kolham van een oude windmotor van het type Hercules. De vereniging Dorpsbelangen wil de molen weer in oude staat herstellen; daarvoor is in totaal circa een ton nodig.

De molen stond sinds het begin van de vorige eeuw tot omstreeks 2000 in De Westerpolder. Daarna ontfermde de vereniging zich over de vervallen Hercules. Dorpsbelangen wil de molen weer op dezelfde plek neerzetten. (DvhN, 29 september 2009)

Sint Victor van Marseille

In een molenbrochure van de Belgische provincie Oost-Vlaanderen is een verhaal te lezen over Sint Victor, de beschermheilige van molenaars (naamdag 21 juli). Victor was in de 3e eeuw officier in het Romeinse leger. Na zijn bekering weigerde hij eredienst aan de (goddelijke) Romeinse keizer en andere goden. Als martelaar zou hij moeten sterven tussen de stenen van een rosmolen, maar omdat die stenen braken werd hij onthoofd. Bij zijn begrafenis in een grot vonden diverse wonderen plaats. Zijn relikwieën gingen eerst naar de *Abbaye de Sint Victor* in Marseille; nu worden ze bewaard in de *Eglise Saint-Nicolas-du-Chardonnet* in het *Quartier Saint Victor* te Parijs.

DE FORTUIN, NOORDHORN

Volgens de legende verloor Victor bij de martelingen zijn duim, die daarbij in goud veranderde. Dit is de reden waarom korenmolenaars voortdurend in het meel voelen: ze zijn op zoek naar goud...

Broodjes bakken in Den Andel

Op zondag 11 oktober hebben zestien kleine bakkertjes op de molen De Jonge Hendrik overheerlijke broodjes gebakken. Deze activiteit werd georganiseerd in het kader van *Oktobermaand Kindermaand*.

Na een rondleiding door de molenaars over de verschillende zolders van de molen begon de bakker beneden met een leuke demonstratie deeg maken. Vervolgens gingen alle kinderen zelf aan de slag met meel, water, zout en gist. Terwijl het deeg aan het rijzen was, begon het gelukkig ook nog wat meer te waaien. Daardoor kon vervangend molenaar Johan van Dijk nog een maal demonstratie geven. Met meel bestoven ging iedereen naar beneden, waar de gebakken broodjes al heerlijk lagen te geuren in de oven!

Normaliter is De Jonge Hendrik elke vrijdag geopend, maar door het ongeval van molenaar Janko Doornbos zijn de openingstijden de komende maanden nog onzeker. De molenploeg zal proberen regelmatig een andere molenaar te krijgen, maar het is nu nog niet bekend op welke dagen dat zal zijn. Voor informatie en vragen: jongehendrik@gmail.com

Uit de eerste generatie Zelfzwichters

Wie niet 'altijd' geabonneerd is geweest, is misschien wel nieuwsgierig naar de inhoud van nummers uit de eerste reeks Zelfzwichters (23 jaargangen tot en met 1996). Bob Poppen heeft hieruit 47 artikelen geselecteerd, gescand, opnieuw opgemaakt en met een hogere kwaliteit foto's op zijn website geplaatst. Bovendien heeft hij aan de rubriek *Zelfzwichting* enkele items toegevoegd.

<http://web.inter.nl.net/hcc/B.Poppen>

In de rubriek *Trivia* => item *Molenartikelen in oude Zelfzwichters*

In het colofon van de onderhavige jaargangen van *de Zelfzwichter* staat geen algemene toestemming tot overname (na overleg); dus...(?!). Daarentegen staat op de webstek van de molen De Liefde te Uithuizen wel een ontmoedigend omvangrijke reeks juridische teksten over kopiëren/overnemen van kopij ten behoeve van webstekken.

Feliciteer hem!

Op 1 januari 2010 is Dick Wijchgel 30 jaar molenaar op De Hoop in Garsthuizen. Stuur hem een (molen)kaartje. Hoe meer hoe beter!

Zijn adres is: Trekpad 26, 9991 AN Middestum.

25 jaar bij De Helper

Op 30 oktober vierde Leen Duijm zijn jubileum als molenaar van De Helper in restaurant De Twee Provinciën aan de Meerweg in Haren. De voorzitter van het Meerschapp Paterswolde, tevens burgemeester van Haren, Mark Boumans, schetste de afgelopen periode en bood Leen een paar isolerende handschoenen om de winter goed door te komen.

Leen kreeg ook nog een cadeau van het Meerschapp (eigenaar van De Helper): 2000 kaarten van de molen; een publicatie van – jawel – Uitgeverij Van de Meulen B.V. te Sneek.

Het was een feestelijke bijeenkomst waarbij veel molenaars aanwezig waren.

Molenprenten

Een afdruk van de houtsnede van Titia Beukema in nummer 2009/3 (Molen Zuurdijk – De Zwaluw) is aangekocht door Het Groninger Molenhuis. U kunt deze prent, en eerdere uit de reeks in dit blad, bezichtigen op het Lopende Diep 8.

Deze rubriek gaat over timmeren, schilderen
en restaureren aan de Groninger molens

MOLENONDERHOUD

Koren-(en olie)molen **De Hoop** (47),
Haren [32]

Op vrijdag 13 november verscheen de molen in zijn nieuwe gedaante. Het doek om de molen was verwijderd en de steiger afgebroken. Aan deze letterlijke onthulling koppelde het stichtingsbestuur een passende viering van het feit, dat restauratie van de korenmolen nu veilig is gesteld, inclusief het olieslagwerk in de aanbouw. Het werd mogelijk door bijdragen van verschillende fondsen en 370 Harenaren, die gezamenlijk bijna honderdduizend euro in het laatje hebben gebracht. Het is een boude uitspraak: *"Op 1 juli 2010 zal de molen weer malen."*

Een toogprofiel in het vernieuwde, waterbestendig gemaakte stucwerk houdt regenwater weg bij de fris gekleurde nieuwe raamkozijnen. Voor het olieslagersvak hebben zich al enkele belangstellenden gemeld - een opleidingsplek is vlakbij (Roderwolde).

Korenmolen **De Korenschoof** (51),
Noordlaren [35]

De molen is helemaal schoongespoten en krijgt in het voorjaar een volledige verfbeurt.

Poldermolen **Meervogel** (69),
Hoeksmeer [45]

Afgelopen zomer is er veel gebeurd rond en met de Meervogel.

De vrijwillige molenaars hebben de kleppen van de zelfzwichting hersteld en voorzien van nieuw rvs beslag en ze bovendien nieuw in de verf gezet. Het rietkleed is door firma Kleinjan ontdaan van algen en mos en waar nodig bijgestopt. De bestrating is opnieuw gelegd om verzakkingen veroorzaakt door mollen te verhelpen. De staart en de spruiten zijn grondig schoongemaakt en blinkend wit onder het groen en de vogelpoep tevoorschijn gekomen. Ondertussen is de firma Doornbosch begonnen met de montage van de kleppen in de wieken.

Zoals het nu lijkt, zal de molen voor de winter weer helemaal gereed zijn en als nieuw in Hoeksmeer staan te malen.

Koren- en pelmolen **Zeldenrust** (75),
Westerwijtwerd [49]

De molen is van boven tot onder schoongemaakt door een gespecialiseerd bedrijf uit Birdaard. Vrijwel alles is in nu weer in blinkende staat. Komend voorjaar volgen enkele kleine reparaties en een schilderbeurt. Binnenkort wordt de hele vloer van de eerste zolder vervangen, inclusief de kinderbalken. Daarna zijn alle vloeren weer veilig.

Koren- en pelmolen **De Onrust** (92),
Oude Pekela [58]

De molenaars hebben de restanten van de pellerij schoongemaakt en beter in het zicht gebracht. De molen is nu helemaal toegankelijk voor bezoek op zaterdagen van 9 uur tot 12 uur.

Korenmolen **Enterprise** (98),
Kolham [63]

Molenbouwbedrijf Molema uit Heiligerlee is nu ook in Kolham begonnen met het herstel van de molen. Een groot deel van het werk werd al in de werkplaats te Heiligerlee verricht. Daar is het achtkant inmiddels gereed en ook de kap van de molen is zo goed als klaar. Het transport van deze grotere onderdelen wordt momenteel voorbereid. Ook de stelling van de molen is in de werkplaats gereed gemaakt. De onderdelen zijn naar Kolham vervoerd om daar op de grond gemonteerd te worden. Als de gehele stelling gereed is, zal hij in één keer met behulp van een kraan om de molen worden geplaatst. Om het werk veilig en zonder overlast te kunnen uitvoeren, is het bouwterrein met hekken afgezet. Namens de molenbouwers en de directe burens vraagt de Slochter Molenstichting aan belangstellenden daar rekening mee te houden.

ENTREPRISE, KOLHAM

WEDDERMARKE, WEDDERBERGEN

**Poldermolen Westerse Molen (93),
Nieuw-Scheemda [59]**

Eind september is de grote vijzel uitgenomen en vervoerd naar de werkplaats van molenmaker Doornbosch uit Adorp. Veel was er niet meer van over! In het voorjaar keert hij vernieuwd terug bij het begin van de al in nummer 2009/3 genoemde werkzaamheden in het kader van de Rrwr 2008.

**Poldermolen Weddermarke (127),
Wedderbergen [74]**

Ruim drie maanden nadat de vijzel uit de molen werd verwijderd is hij op 24 november weer teruggeplaatst. De vijzel is helemaal gereviseerd en kan weer jaren mee. Verroeste delen zijn vervangen door nieuwe stukken en het gedeelte waar de vijzel in draait is geheel vernieuwd. Het uiteinde van de vijzel draait straks in een bronzen pot die op afstand kan worden gesmeerd.

De medewerkers van Molema uit Heiligerlee hebben samen met kraanbedrijf Remmers uit Muntendam de klus geklaard. Waarschijnlijk zal de molen tegen het eind van november weer draaien. Dan kan molenaar Marijn Sijbom weer aan het werk.

Molenstichting Fivelingo (Rrwr 2008)

**Poldermolen Olinger Koloniemolen (6),
Laskwerd [4]**

De restauratiewerkzaamheden omvatten het achtkant, de kap, de staartconstructie, het gaande werk en de waterlopen van de molen. Behalve het gevlucht zijn deze zaken opgenomen in de subsidieaanvraag in het kader van de Rrwr 2008. De werkzaamheden aan het gevlucht zijn reeds opgenomen in het kader van het PIP-plan. Molenbouwer Dunning is al bezig met de voorbereidingen. De realisering staat voor volgend jaar januari, februari op het programma. De werkzaamheden aan de molen zelf zullen aanvangen in april 2010.

**Korenmolen Germania (25),
Thesinge [18]**

Molenbouwer Doornbosch uit Adorp restaureert de kap, herstelt het achtkant, het gevlucht en het gaande werk. Verder worden diverse veiligheidsvoorzieningen aangebracht. Het gevlucht is al verwijderd en afgevoerd. Het nieuwe gevlucht is besteld en zal eind november begin december in Adorp

worden opgehekt. De kap is ook van de molen genomen en naar Adorp getransporteerd. Naar verwachting wordt de kap volgend voorjaar teruggeplaatst. (Zie bovenste twee foto's rechts.)

Zaagmolen **Fram** (27),

Woltersum [19]

Het werk bestaat uit het vernieuwen van de diverse werkzaamheden aan het gaande werk, het vervangen van kistramen en het herstellen van voegwerk aan de stiepen van de molen. Om de kans op algehele vernietiging door brand van dit zeer brandgevaarlijke object te verminderen wordt een sprinklerinstallatie aangebracht. Na de restauratie zal de gehele molen weer in een goede staat zijn gebracht waarna deze weer in een maalvaardige toestand kan blijven functioneren. Inmiddels zijn de voorbereidende werkzaamheden voor de sprinklerinstallatie gestart. De molentechnische werkzaamheden zullen eind dit jaar december 2009 of januari 2010 worden opgestart.

Korenmolen **De Hoop** (74),

Middelstum [48]

De restauratie betreft de stelling, het gaande werk, de stenen onderbouw en de balklagen van het onderachtkant. Ook diverse ramen en deuren behoeven herstel. Het achtkant moet op verschillende plaatsen met kunststof worden hersteld. De scheuren in de onderbouw zullen worden gerepareerd en het voegwerk en pleisterwerk zal waar nodig worden vervangen. Molenbouwer Doornbosch is in Adorp bezig met het gaande werk. De maalkuip, het luiwiel en de bonkelaar beginnen vorm te krijgen. Aanvang 2010 begint het werk aan de molen.

Koren- en pelmolen **De Leeuw** (137),

Zeerijp [81]

De kap, de stelling, de staartconstructie en het gaande werk zullen worden hersteld. Deze onderdelen krijgen na de restauratie een schilderbeurt. De pelstenen kunnen na de restauratie weer (educatief) meedraaien. Molenbouwer Dunning uit Adorp is al gestart met herstel van de stelling. Het hekwerk om de stelling zal volledig worden vernieuwd. Aan de ondereinden van de stellingschoren worden nieuwe einden aangelast. De werkzaamheden aan de stelling zullen half december voltooid zijn.

DE KAP OP DE DIEPLADER; RECHTSBOVEN DE TIJDELIJKE KAP EN DE ROEDEN

NIEUWE LIGGERS OP DE BESTAANDE BINNEN- EN BUITENSLUITING

In de loop van 2010 worden de werkzaamheden aan de kap, het gevlucht en het gaande werk uitgevoerd. (Zie onderste foto rechts.)

FIRMA EKKELKAMP

De speciaalzaak voor: Volkorenmeel

*Kondensport, Vogelzaden,
Paardenvoerders, Vogels
Aquariumbenodigdheden,
Kengelsportartikelen
en alles voor Uw huisdieren*

Rijksstraatweg 135
☎ (050) 535 02 15
Haren (Gr)

Mulder Pot - Kropswolde

KORENMOLEN **De Hoop**

Woldweg 70, Kropswolde.

Voor de zelfbakkers(sters):

- volkorenmeel
- tarwemeel
- viergranenmeel
- pannenkoekmeel
- boekweitmeel

Openingstijden:
woe. t/m zat. 10.00-17.00 uur

Molenaar J.J. Pot
Telefoon (0598) 39 49 53

voor jezelf & om te geven

Kijk op
www.kleineuil.nl
voor mooie boeken
uit het Noorden

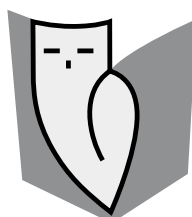
proza & poëzie

Nederlands & streektaal

lees- & kijkboeken

**Uitgeverij
kleine Uil**

www.kleineuil.nl

Molenmakersbedrijf
Molema
V.O.F.

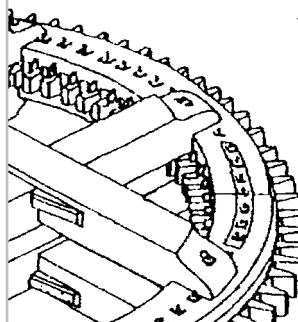

Provincialeweg 4, 9677 TW Heiligerlee

telefoon (0597) 59 16 60

telefax (0597) 59 11 76

mobiel 06 53 22 48 91

AGENDA

Veel agendapunten zijn uitgebreider beschreven in de rubriek *Ander Molennieuws*. Raadpleeg voor de meest recente gegevens de **agenda** op de startpagina van de webstek van Het Groninger Molenhuis: (www.groningermolenhuis.nl)
Openingstijden van de molens staan, voor zover ze bekend zijn, vermeld op de webstek in de rubriek GRONINGER MOLENS; klik bij de gezochte molen op de link *Meer Informatie*.

1 jan - 31 dec 2009 50 jaar gas! Zie: de Agenda in *de Zelfzwichter* 2009/2.

2010

2 januari De enige winterdag olieslaan in Olie- en korenmolen Woldzigt (Roderwolde).
Kniepertjes en rollegies bakken op de platte in de entreerimte.
Overgebleven van de oliemarathon: lijnzaadmeel voor € 0,25 per kilo.

ma 8 februari **Kopijsluiting voor de Zelfzwichter 2010/1**

17 april Voorjaarsexcursie van de molenwerkgroep Oost Groningen naar 't Gooi en West Utrecht voor molenaars, leerlingen (en anderen).

17 april Leeuwarder molendag (www.everyoneweb.com/leeuwardermolendag)

Gezocht: regiocoördinatoren Groninger Molenweekend

– Regio West

Bij de evaluatie van het Groninger Molenweekend 2009 is de suggestie gedaan om met regiocoördinatoren te werken. Op dit moment zoekt Het Groninger Molenhuis nog molenaars/molengidsen die in 2010 (en verder) als regiocoördinator willen fungeren voor de Regio West (gemeenten De Marne, Winsum, Zuidhorn, Grootegast, Leek en Marum).

Tot de belangrijkste taak van een regiocoördinator behoort het betrekken van zoveel mogelijk molens en molenvrijwilligers bij het Groninger Molenweekend. Per regio zullen twee coördinatoren actief zijn, zodat de werkzaamheden onderling kunnen worden verdeeld.

Binnenkort is er een overleg tussen de regiocoördinatoren en de coördinator Groninger Molenweekend van het Groninger Molenhuis. Daar wordt we het takenpakket van de regiocoördinatoren besproken en geven we een aanzet tot de voorbereiding van het Groninger Molenweekend 2010.

Aanmelding en informatie bij Marjo Brandse – Groninger Molenhuis
(050) 3130052 of info@groningermolenhuis.nl

Correcties / Aanvullingen / Commentaar

2009/3

p.10 bijschrift onderschrift foto	Bernhard Bijk	=>	Bernhard Dijk
p.21 (rechts), regel 6 van boven	heklaten	=>	heklatten

Ter afsluiting van een jaar **nieuw molenvolk** op de achterpagina van *de Zelfzwichter* geven we nu aandacht aan de mannen(!) die de molens gezond maken en houden; sterker: die ze bij wijze van spreken het eeuwige leven geven. Molenmakers plaatsen nieuwe botten van moderne materialen en de vervanging van een gevluet of een volledige kap heeft veel weg van een open harttransplantatie. Ook het *molenmakersambacht* moet geleerd worden. Molenliefhebber Rob Hoving is er al heel vroeg bij; hij is amper 16 jaar. In zijn timmeropleiding specialiseert Rob zich tijdens de praktijkuren bij Molema te Heiligerlee in de geheimen van de molenbouw. Daarnaast en tussendoor besteedt hij veel tijd aan een grondige opknapbeurt van het molenmodel Oldambt (schaal 1:3). Hij kan nog veel molenmoois maken voor hij 67 jaar is geworden...